

Titel: Ole Smedesvends Begrædelse over Rissengrød. Af Ham selv.

Citation: "Ole Smedesvends Begrædelse over Rissengrød. Af Ham selv.", i *Luxdorpha samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 15*, J.R. Thiele, 1771, s. 1.
Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-1_015-shoot-workid1_015_009.pdf (tilgået 30. november 2021)

Anvendt udgave: Luxdorpha samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 15

Ophavsret Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen.](#)

[↩](#)

Ole Smedesvends Begrædelse over Rissengrød Af Ham selv.

**Kiøbenhavn 1771, trykt hos Johan R. Thiele,
boende i Peder Hvitfeldts-Stræde.**

[2](#)

Dulce est desipere in loco.

Imprim. HORATIUS.

[3](#)

Det

Høibarmhiertige

Marketenter Laug

Tilskrives kierligst denne

Begrædelse.

[4](#)

S. T.

Eder ogsaa bør med Billighed beklage,

Som har saa meget tabt ved de aflagde

Dage,

Som nu ei ere meer. — Den Fordeel alt er tabt.

Som Eders Riis i Vand med Melk Har Eder skabt.

[5](#)

Intet kan smerte mig mere, end at de mange hellige Dage ere os bortkomne. Ikke just for hellig Dagenes egen Skyld; men for den deilige Risen-Grød, som vore Mestere maatte give os disse Høitids-Aftener og for den derpaa følgende Sviir og tykke Levemaade, da jeg de fleste Dage paa saadan en hellig Dag, med Fornøielse forødte et par Ugers Fortieneste. Sandt er det, at jeg endnu har Lov at holde saa mange frie Mandager, som jeg vil; men med alt dette mister jeg dog min Risen-Grød, hvilket er beklageligt! Men a propos om Risen-Gryn: da gad jeg gjerne vidst baade hvorfor de kaldes Ri-

[6](#)

5

sen-Gryn i hvad Land de voxe, hvorledes de best tillaves, ogsaa videre? Maaskee nogle vil sige til mig: Ole Smed! er du gal? vi! du resonere og være Skribentmager? Men jeg svarer dristig herpaa, ja vist!

Jeg har hørt tale om mange Skriftmagere, som ikke har forstaaet mere, end at læse inden i en Bog og skrive krumme Bogstaver.

Patrollen skal have været i dette Tal og skal have fortient store Penge.

Jeg altsaa, som ikke allene kan læse og skrive, men endog regne de fire Species, maa nødvendig skrive noget Fyndigt, og samle alle Lommer fulde. Men at komme igien til vores Risen-Gryn, da har en meget lærd Mehlmand forsikret mig, at disse Gryn komme fra Hedenskabet og voxe i Tyrkiet.

Hvis dette er sandt, er jeg ret fornøiet over, at vi ikke mere saae dem at spise. — Tænk, at spise hedenske og tyrkiske Retter om hellig Aften, det var jo det samme, som at forandre sin Troe og give sig selv til Tyrken, eller Fanden i Vold. Men man kan just ikke altid troe den lærde Mehlmand; thi de Lærde lyve forbandet tidt, ligesaavel, som andre gemeene Folk.

[7](#)

Der hvr levet en forfløyen Jøde-Smaus i Holland, som man og kalder lærd. Denne Prygl har vildet bilde Folk ind, at Verden havde giort sig selv, hvilket var lige saa forbandet en Løgn, som om jeg vilde bilde Folk ind, at mine Laase gjorde sig selv, og af sig selv fløy mig i Øinene. Denne Karl skal have hedt Spinat, eller Spinus.

En fransk Nar, som lod sig kalde Mette eller Metrie, og som tillige kaldes græsselig lærd, har vildet bilde Folk ind, at alle Mennesker vare af sig selv sammenblæste af flyvende Gran; hvilket var det samme som at sige (for at komme til vor Risen-Grød igien) at en god Portion Risen-Grød kunde løbe tilsammen af sig selv i een Gryde fra alle Verdens Parter, kaage sig der selv og sette sig selv ind paa Bordet af beste Smag, med beste Maimaaneds Smør, Kaneel og Sukker.

Ere da ikke mange Lærde ligesaavel Løgnere og Narre, som Smede, Skredere, Skoemagere, spradebasser og andre? Der beste er, at vi her i Dannemark ingen lærde Narre har havt, undtagen er anseligt Antal af dem, som stedse have stridit imod den ædle Skrive-Frihed, fordi de selv vare enten dovne og uvittige, eller de allene vilde have Privilegium paa at skrive slette Bøger.

[8](#)

Men a propos vor Risen-Grød! da, hvis Mehlmandens Ord ere sande at de tilbringes os fra fremmede Steder; ønskede jeg selv gierne, at denne Ret blev afskaffet. Vore lærde Politici sige vel, at Handel er nyttig, nødvendig og beriger et Land. Ja det forstaaer sig! Naar et Land ombytter nødvendige Ting med et andet. Men saadan Handel bliver latterlig og skadelig, som for Exempel: naar vi give for Chinesiske Leer-Kar og Potte-Skaar vor trofaste og dyrebare Sølv, hvoraf vi selv kunde gjøre Sølv-Kar; og Sølv er dog uden Tvivl beder, end Leer Saaledes har vi ikke heller nødig ar kiøbe Risen-Gryn fra fremmede langt bortliggende Lande, saa længe vort eget Land giver os saa mange Arter af Gryn. — Ja! svarer man, Risen-Gryn ere dog de beste af alle.

Just dette er Dannemarks Ulykke, at man stedse har foragtet sit eget, æret, elsket, tilbudet og beundert alt det, som var fremmed. Saaledes, hvis dette Blad var skrevet af en forløben Udlænder, besynderlig af en Franske mand, da blev det strax anfeet og æret, som vittigt, sindrigt og grundigt. Men da det nu er skrevet paa en dansk indfød Smede-Svends Verksted, vil der ringe agtes og maaskee rent foragtes.

[9](#)

Hvor faar jeg nu mere Materie, til at skrive om Risen-Gryn? Kan jeg som en stakkels Smed, ikke bruge den samme Frihed, som de største Høilærde tage sig, uden al Undseelse, nemlig at skrive ud efter andres Bøger? Men til al Ulykke finder jeg ikke, at nogen Høilærd har skrevet i denne saa vigtige Materie, saa at jeg har den Ære, at være den første Skriftmager i denne Post; den første, som heri har brudt Isen; den første som værdig har skrevet om Risen-Grød.

Jeg maa da see, hvordan jeg flipper lykkelig og vel ud deraf. Af Holberg veed vi tilforladelig, at Klokkerne intet Hoved har; men Ole skal vise for hele Verden, at Smedene har lige saavel stærke Hoveder, som stærke Næver. — Saaledes fødes mange Mennesker strax fuldkommen til Verden.

Jeg har kiendt mange høie Krigs Officiers, som ikke har lært andet af Krigs-Kunsten, end jammerlig at igiennemprygge Soldaterne og beklippe deres Sold; men formedelst medfødte Naturens Gaver dog have passeret for drabelige Officiers: Der har været berømmelige Raadmænd, som aldrig ret har seet Lov-Bogen: Man har havt store Versemagere, eller Poeter, som allene har lært Riim og at stoppe stridige Talemaader sammen: Vi har havt

[10](#)

Geistlige eller Theologer, som en eneste Bog, eller System har giort fuldkommen dygtige: En Professor

Astronomiæ skal for mange hundrede Aar endnu have været mere lykkelig; thi han lod en siellandsk Dreng gjøre alle sine Anmærkninger og Kunst-Stykker, og ved dette allene, uden ringste Fliid, Møie, eller Eftertanke, fik Navn af en stor Stjerne-Kiger.

Kort sagt: enhver er en Tyv i sin Næring. Dette Ordsprog er vel gammelt og en almindelig Leve-Regel. — Lader os nu engang eftersee, om det og er billigt. Jeg paastaaer, at det er billigt og giver derpaa saadanne Exempler: En Boghandler, som neppe kan læse Tirulen paa de Bøger, som han selv forlægger, skulde i Steden for nogle Rixdaler byde mig nogle Mark, hvis jeg ikke indbildte ham, at det i mange Dage havde kostet mig sterk Sveed og stor Møie, og hvis jeg ikke fatte en latterlig Titel paa er fornuftigt og dybsindigt Skrift.

Men dog bør disse politiske Kneb, som den Skræders, om hvilken Franskmændene, som aldrig kan, eller bor lyve, har følgende smukke og opbyggelige Historie: - Der var engang, siger Historien, en Skræder, som for ei at glemme sine Kneb stial endog fra sig selv ved at tilskiare sine, sine Børns og

[11](#)

Kones Klæder. Omsider sagde Konen: er du gal Mand! Du staaer jo og stiel fra dig selv. Du er en stor Tosse, svarede han sin ellers medhielpende Kone; thi hvis jeg denne Gang gik mig selv forbi, glemte jeg maaskee siden Fremmede.

Men at komme til vor Risen-Gryn igien, hvilket er hele Indholdet af vort Skrift; da paastaa Lægerne, eller Docterne at det er sundere at kaage samme i Vand, end i Melk. — Hert Lekkermond derimod skriver og paastaaer at den, hvis den stal have Smag, unægtelig bør kaages i Rødviiin, (jeg troerfordi vi have mere af den end af Melken.)

For at dømme heri, hvad der var det beste, maatte man først vide Risen-Gryns Natur, Føde og Beskaffenhed, og da sige nogle Skriftmagere, ar de feede; men føde ikke; saa at denne Spise i mange Maader ligner theologiske og philosophiske Collegier, af hvilke man kan opbælses, blive fede og tykt udseende, og dog ingen Lærdom faae, ei heller nogen sund Forstand, eller Skiønsomhed.

At kaage saadan udroy Føde i Vand, var at gjøre den alt for maver, og den kom

[12](#)

til at ligne et Collegium, som holdes af en maver, tør og hierneløs Foreleser.

Jeg veed ikke, hvoraf det kommer, sagde en uvittig Professor, at man foragter mine Skrifter, da jeg dog kan bevise hvert Ord. Det er ikke nok at bevise, svarede en Student ham; man maa tillige røre.

At kaage Risen-Grød i Melk kunde foraarsage Slim. Melk er vel seed, men dog efter Lægernes Paastand, usund. Da nu Risen-Gryn og ere feede, mem udrøje; saa kunde denne Sammensætning, nemlig Risen-Gryn og Melk lignes ved de Lærde; thi passes de ikke nøie, oftes de begge.

Vindmagere, som med store Ord og opblæste Talemaader sammensnøre tykke Skrifter, fulde af Bind og udrøi Tøy som duer til intet uden eest vist Sted— Saaledes ere der Prædikantere, som som kan ophæve sig i en Prædiken, tumble og slaae i Prædike-Stolen drukne Folk i en Flod af oppussede Talemaader, og saa med alt dette dog sige slet intet.

For at vide, om Risen-Grød, kaagt i Rødviiin; var tienlig, maatte man først ret kiende denne Viins Natur og Egenskaber.

[13](#)

Man paastaaer, at visse Viin-Kyppere forfalske og blande denne Viin saavel, som alle de andre Sorter Viine. Hvis saa er, kan denne Spise ikke være sund. — Udrøie Gryn i forfalsket Viin seer artig ud, og er et Sindbillede paa vore mangfoldige Project-Mager, som for løse og udrøje Projecter fylde deres falske Lomme. Jeg gjør det for Publici Beste, sagde den franske Project-Mager, og ikke for min egen Fordeel; dog, hvis Regieringen vil skienke mig en aarlig Pension af et par Tusende Daler, bør jeg tage imod den, deels for at vise min Ydmyghed, deels for derved at kunde bringes i den Stand, uden Huus Bekymringer allene at see paa Landets Fordele.

Men a propos! de franske Projectmagere, da have vi havt Plage nok af dem, og ønske ikke, at see mange af dem mere. Niels Klims Faver paastoed, at disse Karle skulde gjøre deres Projecter med en Strikke om Halsen, midt under en Galge, og naar Projectet da befandtes at være egennyttigt for Projectmageren og skadelig for Landet; skulde denne Hert Projectmager uden Maade hænges levendes op.

Havde dette blevet til en Forordning, o hvor mange hængte Projectmagere! Endelig

[14](#)

synes den Tid nu at være kommen, da vi ikke længere lade os narre, enten af franske, eller spanske Projecter, og da vi tør tænke, tale, skrive og handle selv.

Skrive-Friheden vil gjøre meget til, at vi lære at tænke og handle, vel. — Det forstaaer sig selv, Klinten voxer allevegne blant Hveden, at got og ondt ere bestandige Selskabs-Brødre, at intet Menneskeligt er fuldkomment; men dog er det stedse bedre, tusende Gange nyttigere, tusende Gange mere ærværdigt for vor Allernaadigste Konge, at have frie Borgere, end Slaver i sine Stater.

Elendige Tider, da en Professor; K. og H., som ofte ikke forstoede de Skrifter, man tilsendte dem, kunde ved et Ja og Nei regiere den heele danske lærde Verden!

Hvor meget got Skrive-Friheden har udrettet, vise de ulignelige Skrifter af Baile,

Leibnitz, Voltaire, Montesquieu, le Clerc, Newton, Wolff ogsaa videre, hvis ypperlige Verker skulde have været, til ubodelig Skade, tabt for Verden, dersom Skrive-Friheden havde været standset af en ung, grøn doven, myndig, eller jaloux Gloebiest.

[15](#)

Men see, hvor vidt de Tanker om Risen-Gryn have ført mig! Der heder ret, at kaage Suppe paa en Lundstikke. Hvis nogen Marketenter kan tale bedre for sin Risen-Grød; vil jeg gjøre ham den Ære, at spise paa Borg hos ham min hele Livstid, og oprigtig skyldte ham Pengene.

Der er slemt, at være i Gield; men hør, hvad Franskmanden siger herom. Man spurgte ham, hvorledes en Gieldbunden Svend kunde sove roelig. O det begriber jeg let, sagde han; thi han har sat sig for, aldrig at betale; men jeg veed ikke, lagde han til, hvorledes en Creditor kan sove rolig, da han veed, ar han aldrig faaer sine Penge

[16](#)